

GØDSKNING EFTER N-MIN-METODEN

2019

GØDSKNING EFTER N-MIN-METODEN 2019

er udgivet af

SEGES

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

PlantelInnovation

Agro Food Park 15

8200 Aarhus N

Kontakt

Leif Knudsen, PlantelInnovation

+45 8740 5428

Marts 2019

Redaktion

Leif Knudsen, PlantelInnovation

Design og layout

Connie Vyrzt Pedersen, PlantelInnovation

Denne publikation er finansieret af:

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Denne publikation må kopieres efter aftale med SEGES.

INDHOLD

N-min generelt.....	3
Hvad er N-min?	3
Hvad kan N-min metoden bruges til?	3
Hvor er N-min metoden mest velegnet?	3
Hvordan måles N-min?	3
Hvornår måles N-min?	4
Hvor meget kvælstof skal tilføres?.....	4
Bemærkninger til tabel 2A og 2B.....	4
Landbrugsafgrøder	5
Frilandsgrønsager	5
Frigivelse af plantetilgængeligt kvælstof fra organisk stof i husdyrgødning, afgrøderester, slam eller lignende i vækstperioden	5
Mængden af organisk kvælstof	6
Husdyrgødning	6
Afgøderester	6
Dyrkningshistorie mere end 2 år forud for afgrøden	6
Udnyttelse af det frigivne kvælstof	6
Eksempler på udregning af gødningstilførsel	7
Eksempel 1	7
Eksempel 2	8
Praktiske forhold	9
Opbevaring og forsendelse	9
Analyseresultat	9
Jordbor og emballage	9

N-MIN GENERELT

Hvad er N-min?

I jorden findes kvælstof dels bundet i organisk form i f.eks. planterester og humus og dels i uorganisk form som nitrat og ammonium. Planterne kan kun optage den uorganiske del.

Nitrat og ammonium kan tilføres i handelsgødning, men det dannes også når planterester og humus nedbrydes. Nedbrydningen af organisk materiale til uorganisk materiale kaldes mineralisering.

N-min (mineralsk kvælstof) er den mængde nitrat- og ammoniumkvælstof, der findes i rodzonen, altså det planteudnyttelige kvælstof i jorden på prøvetagningstidspunktet:

$N\text{-min (kg/ha)} = \text{nitratkvælstof} + \text{ammoniumkvælstof i rodzonen}$

Hvad kan N-min metoden bruges til?

Anvendelse af N-min-metoden tager sigte på at beregne den økonomisk optimale kvælstofmængde.

For at kunne gødske afgrøderne bedst muligt er det vigtigt at have viden om tre ting:

- Hvad er planternes totale kvælstofbehov?
- Hvor meget plantetilgængeligt kvælstof er der i jorden før gødningstilførsel, dvs. hvor stor er N-min?
- Hvor meget plantetilgængeligt kvælstof der frigives i vækstperioden fra tilført organisk stof, f.eks. i form af husdyrgødning.

Planternes kvælstofbehov kendes fra mange forsøg. Jordens N-min-indhold kan måles, og frigivelsen af plantetilgængeligt kvælstof fra organisk gødning kan skønnes ved enkle beregninger. Når man har disse oplysninger, kan kvælstoftilførslen afstemmes herefter.

Hvor er N-min metoden mest velegnet?

N-min metoden anvendes mest sikkert på ensartede marker. N-min metoden har størst værdi, hvor der kan forventes store kvælstofmængder i jorden. F.eks. efter tidligere års husdyrgødningsanvendelse og efter afgrøder med stor kvælstofeftervirkning (raps, ærter, grønsagsafgrøder samt græs og mellemafgrøder, der er pløjet i efteråret forud). Desuden er metoden velegnet ved dyrkning af højværdiafgrøder.

Metoden er som hovedregel mindre velegnet på grovsandet jord, og den kan ikke anvendes på humusjord.

Metoden anvendes i korn og forårssåede afgrøder, men den bør ikke anvendes i vinterraps og græs, da disse afgrøder har en kraftig og varierende kvælstofoptagelse i efterårs- og vintermånedene.

Hvordan måles N-min?

N-min måles ved at udtage jordprøver til planternes rodde. På grovsandet jord (JB 1 og 3) er rodde dybden maksimalt 50 cm, på finsandet jord (JB 2 og 4) maksimalt 75 cm og på lerjord (JB over 4) maksimalt 100 cm. For visse grønsager dog mindre.

Hvis rodde dybden er 100 cm (f. eks. korn på lerjord), kan man evt. nøjes med at udtage prøven til 75 cm dybde. Hvis rodde dybden er 75 cm (f. eks. korn på finsandet jord), kan man evt. nøjes med at udtage prøverne i 50 cm dybde. Hvis rodde dybden er 50 cm (f. eks. blomkål på ler), kan man evt. nøjes med at udtage prøven til 25 cm.

Hvis man vælger at udtage prøven til en mindre dybde end rodde dybden, skal analyseresultatet omregnes. Fremgangsmåden fremgår af tabel 1:

TABEL 1. OMREGNING AF N-MIN-INDHOLD FRA PRØVETAGNINGSDYBDE TIL RODDYBDE

FRA: PRØVEDYBDE	0-25 cm	0-50 cm	0-75 cm
TIL: RODDYBDE	0-50 cm	0-75 cm	0-100 cm
ALLE JB NR.	1,5	1,4	1,3

Eksempel: Der er målt 45 kg N-min i 0-50 cm's dybde. Indholdet i rodde dybden 75 cm beregnes til at være $45 \times 1,4 = 63$ kg N-min/ha.

Der skal udtages mindst 16 delprøver pr. prøve.

Gennem planteavlkontoret kan rekvireres specielle jordbor, der er velegnede til prøvetagning. Der udleveres også en detaljeret beskrivelse af fremgangsmåden for prøveudtagningen. Hvis der er tale om en jord med højt humusindhold, bør man anmode laboratoriet om en rumvægtsbestemmelse.

Hvornår måles N-min?

Jordprøverne udtages så tæt på gødsknings tidspunktet som muligt. Dette vil for landbrugsafgrøder ofte være omkring midten af marts måned. For grønsagsafgrøder ofte senere.

Prøvetagningstidspunktet betyder noget for N-min-indholdet. Derfor skal værdierne korrigeres til det tidspunkt, hvor jorden er frostfri (dog tidligst til medio februar). Fremgangsmåden ved korrektionen er anført under "Bemærkninger til tabel 2A og 2B".

Hvor meget kvælstof skal tilføres?

Fra forsøg kender man summen af jordens N-min-indhold og den økonomisk optimale kvælstofmængde. Denne størrelse kaldes afgrødens kvælstofforsyningsnorm. Kendes jordens N-min indhold samt frigivelsen af plantetilgængeligt kvælstof fra tilført organisk gødning, kan man let regne ud, hvor meget kvælstof der yderligere skal tilføres:

$$\text{Optimal gødskning} = \frac{\text{Kvælstofforsyningsnorm} - \text{N-min} - \text{N-frigivelse}}{\text{kg N/ha}} = \frac{\text{kg N/ha}}{\text{kg N/ha}} - \frac{\text{kg N/ha}}{\text{kg N/ha}}$$

Værdierne for kvælstofforsyningsnormen for en række landbrugsafgrøder og grønsagsafgrøder dyrket på mineraljord kan aflæses i tabel 2A og 2B.

Bemærkninger til tabel 2A og 2B

1. Værdierne kan ikke benyttes på humusjorder.
2. Hvis marken er tilført husdyrgødning, slam eller anden organisk gødning inden for de seneste år, skal den ekstra kvælstoffrigivelse herfra beregnes. Fremgangsmåden er vist på side 6-8.
3. Prøven skal udtages før der tilføres gødning til marken - også husdyrgødning. Hvis der er udbragt husdyrgødning eller slam, bør der gå mindst 6 uger, før jordprøven udtages.

4. Det er vigtigt, at jordprøverne udtages, før kvælstofomsætningen i jorden tager fart, og overvintrede afgrøder for alvor begynder kvælstofoptagelsen. Dette vil i vintre uden dybfrossen jord betyde, at jordprøverne skal udtages ca. midt i marts måned.

Følgende korrektioner for udtagningstidspunkt foretages:

- På ubevoksede marker reduceres det målte N-min-indhold med 0,5 kg N/døgn efter det tidspunkt, hvor jorden er tøet op. Dog ikke længere tilbage end 15. februar (eks. jorden er optøet 1. februar. Prøver udtages 20. marts. Korrektion: 33 dage (fra 15. februar til 20. marts) x 0,5 kg N pr. dag = 17 kg N pr. ha)
  - På vintersædsarealer forhøjes det målte N-min-indhold med 0,75 kg N/døgn efter vækststart.
5. Som udgangspunkt gælder, at værdierne i tabel 2B frilandsgrønsager gælder for N-min-målinger foretaget ved afgrødens "normale" etableringstidspunkt. Hvor afgrøden etableres løbende gennem sæsonen, anvender man resultatet af N-min-målingen foretaget umiddelbart før etablering. Man skal altså ikke korrigere måleresultatet tilbage, som anført for landbrugsafgrøder.
  6. I tabel 2A er forfrugten korn. Hvor forfrugten er en anden end korn, henvises til afsnittet "Indhold af organisk kvælstof i afgrøderester".
  7. Korrektion for kvælstofoptagelse i den overvintrende afgrøde:
For vintersædsafgrøderne vurderes kvælstofoptagelsen i den overvintrende afgrøde.

Det vurderes om kvælstofoptagelsen på prøvetagningstidspunktet er:

normal	(afvigelse = 0 kg N/ha)
over normal	(afvigelse = +20 kg N/ha)
under normal	(afvigelse = -10 kg N/ha)

Ved beregning af gødningsbehovet korrigeres der herfor (se eksempel 2 side 8).

LANDBRUGSAFGRØDER

TABEL 2A. KVÆLSTOFFORSYNINGSNORM FOR LANDBRUGSAFGRØDER, FORFRUGT KORN

Afgrøde	Udbytte-norm på JB 2+4, hkg pr. ha	Kvælstof-forsynings-norm kg N pr. ha	Udbytte-korrektion, kg N pr. udbytte-enhed
Fabriksroer	680	155	0,1
Fodersukkerroer*	12.500	240	0
Havre	51	145	1,5
Kartofler, spise-	427	205	0,2
Kartofler, lægge-	366	161	0,2
Kartofler, stivelse	570	252	0,2
Korn og bælg-sæd, helsæd under 50% bælg-sæd	47	94	0
Oliehør	15	116	0
Silomajs*	10.100	188	0
Spindhør	94	108	0,015
Vinterbyg	59	201	1,2
Vinterhvede m. proteinkorr	68	225	1,5
Vinterhvede u. proteinkorr	68	195	1,7
Vinterrug	75	186	1,2
Vintertriticale	58	206	1,2
Vårbyg, uden proteinkorrektion	53	147	1,5
Vårbyg, med proteinkorrektion	53	177	1,5
Maltbyg	53	147	1,5
Vårbyg, helsæd*	5.800	151	0
Vårhvede	47	194	1,5
Vårraps	22	126	1,5

* Udbytte i FE pr. ha.

FRIGIVELSE AF PLANTETILGÆNGELIGT KVÆLSTOF FRA ORGANISK STOF I HUSDYRGØDNING, AFGRØDERESTER, SLAM ELLER LIGNENDE I VÆKSTPERIODEN

Organisk kvælstof i afgrøderester, husdyrgødning, slam og lignende frigives som plantetilgængeligt kvælstof i løbet af de følgende vækstsæsoner. Det kvælstof, der frigives som plantetilgængeligt kvælstof, skal trækkes fra ved beregning af gødningsbehovet.

Kvælstoffrigivelsen sker hurtigst det første år efter udbringning og langsommere de følgende år. Desuden er der forskel på, hvor hurtigt forskellige typer organisk stof nedbrydes.

Totalt på årsbasis kan påregnes en frigivelse på mellem 20 og 35 pct. af den organiske kvælstofmængde. Omsætningshastigheden

FRILANDSGRØNSAGER

TABEL 2B. KVÆLSTOFFORSYNINGSNORM FOR FRILANDSGRØNSAGER

	Maksimal prøve-dybde, cm	Kvælstof-forsyning-norm, kg N/ha
Agurk	50	145
Asparges (1. år)	50	100
Asparges (2. år)	50	170
Bladselleri	50	225
Blomkål, sommer	75	275
Broccoli, sommer	75	220
Grønkål	75	205
Gulerødder, efterår	75	115
Hvidkål	75	305
Issalat, sommer	25	165
Jordbær (plantet maj eller august) 1. år	50	85
Jordbær 2. år	50	95
Kinakål, sommer	50	210
Knoldselleri	75	245
Løg, stik-	50	165
Løg, så-	50	150
Pastinak	75	185
Persille, rod-	75	185
Porre, efterår	75	225
Rosenkål	75	235
Rødbeder	75	200
Rødkål	75	285
Spinat	25	120

OBS: Bemærk, at roddybden for mange grønsagsafgrøder er mindre end for landbrugsafgrøder.

er lavest for fast husdyrgødning og kvælstoffattige afgrøderester, og den er højest for kvælstofrige afgrøderester som kløvergræs. 1. års nedbrydning af det organiske kvælstof vil normalt være større for gylle end for fast staldgødning. Den gennemsnitlige forventede årlige nedbrydning af tilført organisk kvælstof i husdyrgødning, slam eller lignende kan aflæses i tabel 3.

TABEL 3. ANSLÅET NEDBRYDNING AF OPRINDELIG TILFØRT ORGANISK KVÆLSTOF I HUSDYRGØDNING, SLAM ELLER LIGNENDE

Husdyrgødning tilført afgrøde i:	Procentdel af tilført organisk bundet N, der nedbrydes i 2019
2018/19 (1/8-31/7)	30
2017/18 (1/8-31/7)	14

MÆNGDEN AF ORGANISK KVÆLSTOF

Husdyrgødning

Ved beregning af frigivelsen af plantetilgængeligt kvælstof anvendes mængden af organisk kvælstof. Man kan regne med nedenstående indhold af organisk kvælstof i nogle af de mest almindelige husdyrgødningstyper. Dog skal man være opmærksom på, at der kan være store forskelle fra sted til sted.

TABEL 4. NORMINDHOLD AF ORGANISK KVÆLSTOF I KVÆG- OG SVINEGØDNING

	Organisk N, kg pr. ton		
	Fast gødning	Gylle	Ajle
Svin	6,0	1,2	0,3
Kvæg	4,6	1,8	0,4

I tilfælde af, at der har været udegrise på arealet, kan man regne med, at 15 årssøer med smågrise producerer 100 kg organisk N pr. år. Man kan regne med, at 30 pct. af det tilførte organiske kvælstof udnyttes i første år efter tilførsel og 14 pct. i det andet år.

Afgrøderester

I tabel 2A er forfrugten korn. Hvis forfrugten er en anden end korn, kan man regne med nedenstående indhold af organisk kvælstof ved beregningen af frigivelsen af plantetilgængeligt kvælstof.

Man kan regne med, at 30 pct. af det tilførte kvælstof i planterester frigives første år og 14 pct. andet år efter tilførsel.

TABEL 5. INDHOLD AF ORGANISK KVÆLSTOF I AFGRØDERESTER

Rod og stub	kg N pr. ha	Halm/top	kg N pr. ha
Brak, græs o. a.	0	Roetop, foder	105
Brak, flerårige bælgplanter	75	Roetop, fabrik	60
Frøgræs	20	Efterafgrøder:	
Græs, ren	90	- gul sennep etabl. medio aug.	75
Græs, vedv.	100	- gul sennep etabl. ca. 1. sept.	20
Kartofler, sildige	35	- græs	40
Kartofler, tidlige	40	Frøgræs	35
Kløvergræs, flerårig	160	Græs, ren	40
Raps, vår-	75	Græs, vedv.	50
Raps, vinter-	100	Kløvergræs	60
Lucerne	160		
Ærter, mark	70		
Roer, top fjernet	55		
Efterafgrøde, gul sennep	15		
Majs	30		

Dyrkningshistorie mere end 2 år forud for afgrøden

Frigivelse af kvælstof fra jorden afhænger udover afgrøder i forfrugtsåret og ét år og tilførslen af organisk kvælstof i samme periode af dyrkningshistorien i en årrække forud. Dette indregnes ved at placere marken i den relevante gruppe i følgende tabel og indregne den angivne eftervirkning.

TABEL 6. EFTERVIRKNING I MARKEN UD FRA MARKENS DYRKNINGSHISTORIEANSLÅET NEDBRYDNING AF OPRINDELIG TILFØRT ORGANISK KVÆLSTOF I HUSDYRGØDNING, SLAM ELLER LIGNENDE

Dyrkningshistorie	Eftervirkning, kg n/ha
Kontinuert korn, ingen husdyrgødning	-18
Sædskifte, ingen husdyrgødning	0
Sædskifte, svine- eller afgasset gylle	18
Kvægbrug, kl.græs i sædsk., 170 N brug	36
Kvægbrug, kl.græs i sædsk., 230 kg N brug	71

Udnyttelse af det frigivne kvælstof

En del af kvælstoffrigivelsen sker i afgrødernes vækstperiode og en del sker uden for afgrødernes vækstperiode. Jo længere vækstperioden er, jo større gavn får afgrøden af det kvælstof, der frigives.

Den andel af det frigivne kvælstof, der udnyttes af de forskellige afgrøder er:

Korn og raps: 45-55 pct.

Roer: 75 pct.

Kartofler: 55-65 pct.

EKSEMPLER PÅ UDREGNING AF GØDNINGSTILFØRSEL

EKSEMPEL 1

Afgrøde	Maltbyg	
Forventet udbytte	65	hkg/ha
Prøvedato	15-mar	
Målt N-min, 0-75 cm	35	Kg N pr. ha
Lerjord		
Forfrugt	Vinterhvede	
Tilførsel af husdyrgødning	Ingen i de sidste 2 år	
Dyrkningshistorie	Planteavl, sædskifte	
	Kg N/ha	
Optimal kvælstofforsyning, basisudbytte	147	Tabel 2 a
Udbyttekorrektion: (65-53) x 1,5 kg N/ha	18	Tabel 2 a
Optimal kvælstofforsyning i alt	165	
Målt N-min (til 75 cm, 15. marts)	55	
Korrigeret til 1 meter roddybe (35*1,3)	46	Tabel 1
Kor. for udtagningstidspunkt (28 dage x0,5)	14	Side 8
N-min	32	
Eftervirkning af planterest tilført med forforfrugt (0 kg N x 30 pct.)	0	Tabel 5
Eftervirkning af planterest tilført med forfrugt (0 kg N x 14 pct.)	0	Tabel 5
Eftervirkning af organisk stof med husdyrgødning til forfrugt (0 x 30 pct.)	0	Tabel 4
Eftervirkning af organisk kvælstof med husdyrgødning til forforfrugt (0 x 14 pct.)	0	Tabel 4
Eftervirkning af dyrkningshistorie	0	Tabel 6
Eftervirkning i alt	-	
Udnyttet eftervirkning (0 x 45 pct.)	0	
Beregnet kvælstofbehov	134	

EKSEMPEL 2

Afgrøde	Maltbyg	
Forventet udbytte	75	hkg/ha
Prøvedato	01-mar	
Målt N-min, 0-75 cm	65	Kg N pr. ha
Lerjord		
Forfrugt	Vinterhvede, forforfrugt	
Tilførsel af husdyrgødning	30 ton svinegyde i de sidste 2 år	
Dyrkningshistorie	Svinebrug, sædskifte	
	Kg N/ha	
Optimal kvælstofforsyning, basisudbytte	147	Tabel 2 a
Udbyttekorrektion: $(75-53) \times 1,5$ kg N/ha	33	Tabel 2 a
Optimal kvælstofforsyning i alt	180	
Målt N-min (til 75 cm, 15. marts)	70	
Korrigeret til 1 meter roddybe $(65 \times 1,3)$	84	Tabel 1
Kor. for udtagningstidspunkt $(13 \text{ dage} \times 0,5)$	7	Side 8
N-min	77	
Eftervirkning af planterest tilført med forfrugt (0 kg N x 30 pct.)	0	Tabel 5
Eftervirkning af planterest tilført med forforfrugt (60 kg N x 14 pct.)	8	Tabel 5
Eftervirkning af organisk stof med husdyrgødning til forfrugt $(30 \times 1,2 \times 30 \text{ pct.})$	11	Tabel 4
Eftervirkning af organisk kvælstof med husdyrgødning til forforfrugt $(30 \times 1,2 \times 14 \text{ pct.})$	5	Tabel 4
Eftervirkning af dyrkningshistorie	18	Tabel 6
Eftervirkning i alt	42	
Udnyttet eftervirkning $(0 \times 45 \text{ pct.})$	19	
Beregnet kvælstofbehov	84	

PRAKTISKE FORHOLD

Opbevaring og forsendelse

Omdannelsen af organisk kvælstof til ammonium og nitrat fortsætter i jordprøven efter udtagningen. Derfor skal prøven helst analyseres samme dag, som den er udtaget. Det kan f. eks. lade sig gøre, hvis man selv gennemfører analysen, eller hvis man bor i nærheden af laboratoriet.

Hvis det ikke er muligt at analysere prøverne samme dag, skal jordprøverne nedfryses straks efter prøvetagningen. Prøverne skal ligge i fryseren i mindst 1 døgn, før de sendes til laboratoriet. Til forsendelsen anvendes specielle isolerede kasser så jordprøverne holdes frosne, til de når frem til laboratoriet. Følgesedlen til laboratoriet sendes sammen med jordprøverne.

Send altid jordprøverne en af de 3 første dage i ugen.

Analyseresultat

Analyseresultatet foreligger ca. 1 uge efter, at laboratoriet har modtaget jordprøven. Resultatet opgives som kg N-min pr. ha til den dybde, hvor jordprøverne er udtaget eller som mg N pr. kg tør jord. N-min er summen af nitrat- og ammoniumkvælstof, dvs. plantetilgængeligt kvælstof.

Jordbor og emballage

Jordbor og kasser til forsendelse af frosne jordprøver kan rekvireres gennem planteavlkontorerne i de landøkonomiske foreninger. Her kan også fås hjælp til beregning af gødningsbehovet.

SEGES skaber løsninger til fremtidens landbrugs- og fødevarerhverv. Vi udvikler forretningsmuligheder i tæt samarbejde med vores kunder, forskningsinstitutioner og virksomheder over hele verden. SEGES er en del af Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

SEGES
Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Agro Food Park 15
DK 8200 Aarhus N

+45 8740 5000
info@seges.dk
seges.dk

